BRANDŽA, PRITOKA, BIHAĆ

Na lokalitetu Brandže do juna 2017. godine nikad nisu vršena sistematska arheološka iskopavanja. Lokalitet se nalazi uz desnu obalu Une, jugoistočno od ostrva između Pritoke i Golubića. Dr. S. Sjelski, šef Doma narodnog zdravlja u Bihaću, 1934. godine, pronašao je između naslaga sedre jedan žrtvenik, posvećen bogu Mitri. Zemljište je bilo vlasništvo Đuke Lavrnje, a cijela ta obala Une zove se Brandža. Drugi spomenici tada nisu pronađeni.

U septembru 1938 g. produžio je g. Sjelski zajedno sa Direktorom Sarajevskog Muzeja, M. Mandićem ispitivanje okolnog terena. Njihov rad bio je uspješan: na istom mjestu, nekoliko koraka od mjesta nalaska žrtvenika, a samo jedan metar dalje od Une, našao se novi spomenik, jedan dobro sačuvani reljef Mitre-tauraktona. Tragovi samog svetišta ni do danas nisu pronađeni. Budući da Una teče u neposrednoj blizini, sav teren je izrovan vodom, a u isto vrijeme i pun taloga sedre. Ako je na ovom mjestu i postojao mitreum, on je vrlo lako mogao da bude razoren vodom, a njegovi dijelovi unakaženi naslagama sedre, kao što je i pronađeni reljef bio pokriven sedrom, koja je sada odstranjena. Osim toga mitrei su bili malih dimenzija i često građeni od poroznijeg materijala. Zbog toga nema naročite nade da se nađu ostaci svetišta.

Broj 1. (Tab. V, sl. 4).

Žrtvenik od bihacita: na gornjem dijelu prikazan je pomoću urezanih crta kalkan (zabat) i dvije volute sa strana. Natpis je oivičen crtom. Slova, pisana između dvije crte, urezana su plitko, kao i na drugim spomenicima ovog kraja. Sa gornje strane spomenik je oštećen. Površina je prikrivena vrlo tankim slojem sedre koji ne smeta čitanju natpisa.

Broj 2. (Sl. 1).

Ploča od bihacita: prikazan u uobičajenom stavu Mitra - taurokton. Iznad se nalaze gavran, sunce i mjesec. Sa strane su Kautes (desno) i Kauronajec (lijevo). Pored vola, kao obično, pseto, zmija, akrep. Odbijen desni rog vola i kraj ogrtača.

U momentu nalaza reljef je bio pokriven dobelim slojem sedre, koja je sa prednje strane srećno odstranjena dok je nazad ostala. Kao i većina ovih reljefa ni ovaj spomenik ne daje kakvih novih, naročitih podataka: slika je obična, slična svim ovim slikama u drugim mitreima. Ova kompozicija postala je kanonska u kultu perzijskog boga. Posebnih malih slika, koje ponekad okružuju centralnu, u ovom slučaju nema.

Malo dalje uz Unu, isto na desnoj njenoj obali, na istočnom dijelu Brandže, gde je zemljište nešto uzvišenije od ostalog, 1933 g. otkopano je nekoliko komada građevinskog kamena i kamenih spomenika.

Broj 3. Ploča od krečnjaka, duga 2.54 m, šir. 0.79, deb. 0.32. Sa kratkih strana izrađen profilisani gesims.

Broj 4. Četvrtasti kameni blok (krečnjak). Vis. 1.72 m, šir. 0.62, deb. 0.49. Izrađen sa svih strana. Ukrasa nema.

Broj 5. (Tab. V, sl. 5). Četvrtasti blok od krečnjaka. Vis. 1.76m, šir. 0.59, deb. 0.51. Sa svih strana izrađen, sa strana i straga usjeci koji se protežu u cijelu dužinu. Moguće da je bio dovratnik u nekoj zgradi. S prednje strane u udubljenom i profilisanom polju prikazana je u reljefu (vis. 1.20) figura muškarca en-face, ruku smještenih iza leđa (svezane?) u (kožnatom?) oklopu i ogrtaču prebačenom na leđa. Na nogama su duge i uske čakšire. Stopala su oštećena i ne može se reći kako je bio obuven. Lice muškarca je oštećeno, ali vidi se da je prikazan gologlav, sa dosta kratkom kosom. Desni gornji ćošak ploče je obijen. Verovatno je prikazan zarobljenik, ali o njegovoj nacionalnosti ne možemo reći ništa sigurno.

Broj 6. (Tab. VI, sl. 7). Ploča od pješčara, obijena, nedostaju oba gornja ćoška. Vis. 1.74 m, šir. 1.045, deb. otpr. 0.24. Podijeljena u dva udubljena profilisana polja. Gornje polje visoko je 0,49, šir. 0.785. Prikazana je u reljefu neka divlja zvijer kako napada lovca. Taj se brani kopljem, koje drži sa obje ruke. Obijene su glava zvijeri i desna ruka lovca. S lijeve strane površina je nešto nagrižena od vode. Donje polje visoko je 0.79, a podijeljeno je jednom horizontalnom crtom (zemljom) u ova dva dijela. Na gornjoj slici prikazana je neka životinja kako napada vola koji se brani rogovima. Oštećena glava i prednje šape lava i trup vola. Dolje lovac sa tri psa goni jednu antilopu. Ova ploča vjerovatno je dio većeg nadgrobnog spomenika.

Broj 7. Ploča od pješčara, gore obijena i otucana sa svih strana. Površina sa reljefom stradala tako da se reljef jedva vidi. Vis. otpr. 1.02 m, šir. 1.04, deb. otpr. 0.25. Prikazan je konjanik, čiji ogrtač leprša po vjetru, kako napada neku zvijer. Vjerovatno je, kao i prethodni komad, dio nekog većeg nadgrobnog spomenika.

Broj 8. (Tab. V, sl. 6). Desna polovina kalkana od pješčara, moguće odlomak poklopca za sanduk. Visina u sljemenu 0.385 m, šir. još. 0.77, deb. otpr 0.27. Obijena sa svih strana. U sredini prikazana je glava Meduze, desno je ptica.

Od nekoliko pronađenih spomenika, samo je jedan proglašen nacionalnim spomenikom 2015. godine. Riječ je o reljefu muškarca u uspravnom položaju.

Izvori:

Sergejevski Dimitrije, Arheološki nalazi kod Bihaća i Bosanskog Novog, Arheološki nalazi kod Bihaća i Bosanskog Novog, GZM LI, 1939, (1940), 7-14+Tbl. V-VIII

Sergejevski Dimitrije, Novi i revidirani rimski natpisi, GZM n.s. VI, 1951, 301-310+Tbl. I-II

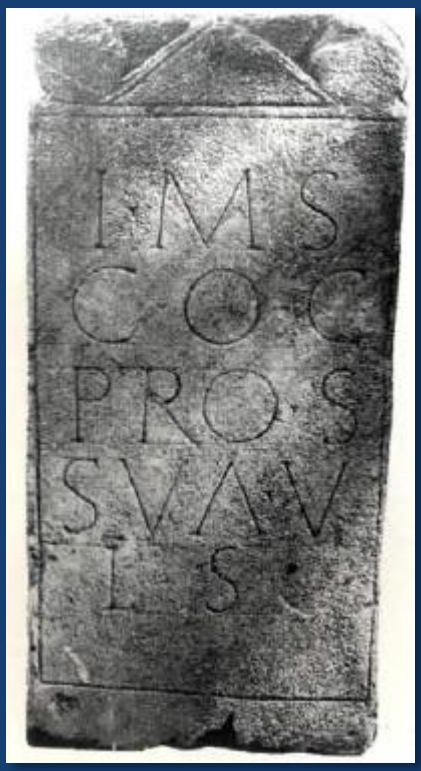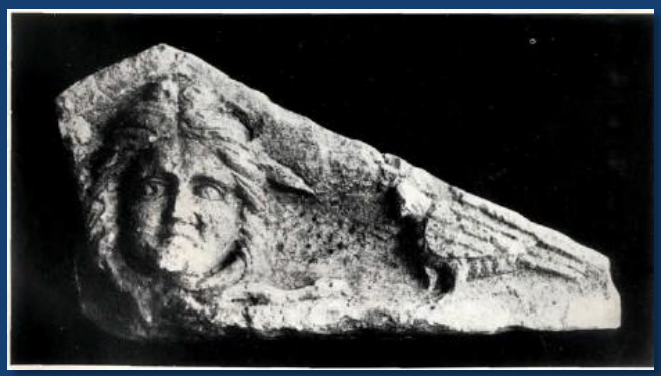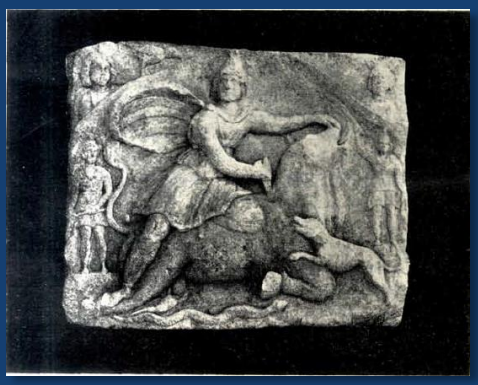
I·M·S
C·O·C
PRO·S
SVAV
L·S